

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Kombinacja rolnictwa i rzemiosła – najlepsze rozwiązanie dla obszarów wiejskich” (opinia z inicjatywy własnej)

(2012/C 143/07)

Sprawozdawca: **Adalbert KIENLE**

Na sesji plenarnej w dniu 22 września 2011 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie:

„Kombinacja rolnictwa i rzemiosła – najlepsze rozwiązanie dla obszarów wiejskich” (opinia z inicjatywy własnej).

Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 20 stycznia 2012 r.

Na 478. sesji plenarnej w dniach 22–23 lutego 2012 r. (posiedzenie z 23 lutego) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął 184 głosami – 8 osób wstrzymało się od głosu – następującą opinię:

1. Streszczenie i zalecenia

1.1 W niniejszej opinii z inicjatywy własnej EKES pragnie przekazać Komisji Europejskiej, Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sugestie dotyczące kształtowania polityki, szczególnie w odniesieniu do dalszego rozwoju 2. filara WPR oraz funduszy strukturalnych na lata 2014–2020. Celem opinii z inicjatywy własnej jest także wniesienie wkładu we wdrażanie unijnej strategii „Europa 2020”, czyli sformułowanie konkretnych propozycji dotyczących przyszłego finansowania w ramach EFRROW i pomocy strukturalnej oraz innych regulacji unijnych. Dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego w sektorach rolnictwa i rzemiosła wyraźne uznanie wymiaru regionalnego i regionalnych łańcuchów wartości stanowi ważne wsparcie ich działalności. EKES ma jednocześnie nadzieję, że niniejsza opinia dostarczy również istotnych inspiracji dla dyskusji na poziomie krajowym.

1.2 W związku z przedstawionymi przez Komisję wnioskami z 5 i 12 października 2011 r. dotyczącymi wsparcia w ramach EFFROW i funduszy strukturalnych na okres finansowania 2014–2020, EKES zaleca co następuje:

1.2.1 Proponowane rozszerzone możliwości wsparcia inwestycyjnego dla MŚP w ramach EFRROW należy jeszcze zwiększyć i odpowiednio ukierunkować pod kątem wspierania regionalnej współpracy między przedsiębiorstwami działającymi na obszarach wiejskich, a zwłaszcza w sektorze rzemiosła i rolnictwa. W tym celu należy także inicjować i wspierać regionalne sieci przedsiębiorców służące komunikacji i mentorin-gowi.

1.2.2 Ukierunkowane na lokalne inicjatywy podejście UE w ramach EFRROW i funduszy strukturalnych jest istotne, ponieważ otwiera możliwość wspierania regionalnej działalności rzemieślniczej, rolniczej, turystycznej i handlowej. W tym celu jednak podejście takie powinno stawiać na pierwszym planie interesy partnerów gospodarczych i społecznych.

1.2.3 Trzeba trwale wspomagać transfer wiedzy, informacji i innowacji wśród MŚP, tak by w ten sposób wspierać i zapewniać zatrudnienie na obszarach wiejskich oraz promować metody gospodarowania efektywne pod względem wykorzystania zasobów i pod względem klimatu. Tradycyjne umiejętności i doświadczenie nie mogą popaść w zapomnienie; stanowią one cenny dorobek, który trzeba chronić i wykorzystywać.

1.2.4 Regionalne łańcuchy wartości są ogromną przyszłościową szansą dla rzemiosła, rolnictwa, turystyki i handlu, a także dla ogółu obszarów wiejskich. To im trzeba poświęcić szczególną uwagę, zwłaszcza jeśli chodzi o regionalne wspólne marki oraz wspólne przetwórstwo i wprowadzanie na rynek.

1.2.5 Niezbędnym warunkiem działalności przedsiębiorstw rzemieślniczych i rolniczych jest dostateczna infrastruktura biznesowa. Do tworzenia takich warunków trzeba wykorzystać przede wszystkim fundusze strukturalne, np. zapewniając elastyczne budżety regionalne.

2. Wprowadzenie

2.1 Rolnictwo i rzemiosło, w których strukturze dominują małe i średnie przedsiębiorstwa, w bardzo różnorodny sposób kształtują gospodarkę na obszarach wiejskich i w znacznym stopniu zapewniają funkcjonowanie struktur zaopatrzenia i życia społecznego we wsiach i w małych miasteczkach UE.

2.2 W ramach planowanego dalszego rozwoju wsparcia UE dla obszarów wiejskich na lata 2014–2020 niniejsza opinia ma także przyczynić się do wykorzystania dodatkowego potencjału tworzenia wartości dodanej, który leży w rolnictwie i rzemiośle na tych obszarach. Aktualną okazją do tego są wnioski ustawodawcze Komisji w sprawie WPR i polityki spójności po 2013 r. We wnioskach tych rozszerzono wsparcie w ramach EFFROW na małe, czy też na wszystkie przedsiębiorstwa na obszarach wiejskich, co stanowi istotną zmianę. Jeśli chodzi o przekazywanie wiedzy i umiejętności, niniejsza opinia z inicjatywy

własnej ma stanowić wkład do europejskiej dyskusji na temat inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu. Ponadto chodzi także o poprawę warunków, tak aby międzybranżowe środki sprzyjające włączeniu zaczęły wywierać trwały wpływ na jakość życia i potencjał gospodarczy obszarów wiejskich oraz zapewniały funkcjonowanie struktur zaopatrzenia w kontekście malejącej liczby ludności. Jednocześnie opinia z inicjatywy własnej ma na celu ożywienie publicznej dyskusji na temat przewyciężenia skutków przemian demograficznych oraz wniesienie wkładu do toczonych na szczeblu krajowym debat o tym, jak zapewnić konkurencyjność i żywotność obszarów wiejskich.

3. Aktualna sytuacja

3.1 Małe i średnie przedsiębiorstwa rzemieślnicze i rolnicze mające siedzibę na obszarach wiejskich i trwale z nimi związane tworzą – zarówno przez swą działalność gospodarczą, jak i zaangażowanie w życie społeczne – wielki potencjał, który można wykorzystać do wzmocnienia istniejących struktur gospodarczych i społecznych oraz do stawienia czoła wyzwaniom przyszłości. Mają one bezpośredni wpływ na jakość życia, a ich produkty i usługi przyczyniają się do kształtowania tożsamości regionalnej. Przedsiębiorstwa te pielęgnują ważne tradycje, a jednocześnie są także nośnikami innowacji. Rolnictwo i rzemiosło to nowoczesność i trwały rozwój, wysokiej jakości produkty, zapewnienie dostaw energii, zrównoważona ochrona środowiska i przyrody oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego. Ludzie, którzy pracują w rzemiośle i w rolnictwie, mają wysokie kwalifikacje, umieją działać samodzielnie i odpowiedzialnie, łatwo się dostosowują i uczą. Te cechy leżą u podłoża wielu sukcesów gospodarczych i społecznych we wsiach i w małych miastach na obszarach wiejskich.

3.2 W niemal wszystkich regionach wiejskich w UE istnieje jeszcze duży potencjał w zakresie wspólnego tworzenia wartości dodanej przez rzemiosło i rolnictwo. Potencjał ten leży we współpracy na szczeblu regionalnym i ponadregionalnym w dziedzinie produkcji, przetwórstwa i wprowadzania na rynek. Ważne są tu jednak także uczciwa konkurencja między podmiotami oraz równy udział kobiet i mężczyzn.

3.3 Obszary wiejskie w UE mają bardzo zróżnicowaną strukturę. Obok bardzo zamożnych regionów wiejskich o niskim bezrobociu i stabilnym wzroście istnieją obszary, na których koncentrują się problemy związane z trudną sytuacją gospodarczą, emigracją i starzeniem się społeczności. Mieszkańcy nie zawsze mają możliwość kształcenia się i szkolenia w rozsądnej odległości od miejsca zamieszkania. Istnieje niebezpieczeństwo, że rozdzwięk między sytuacją społeczną i gospodarczą a standardami infrastruktury jeszcze się pogłębi.

3.4 Szczególnie dla ludzi starszych istotne jest, by nie musieli poruszać się na dużych odległościach oraz by ośrodki zaopatrzenia znajdowały się blisko i były łatwo dostępne. Ludziom młodym z kolei potrzebna jest sprawnie działająca podstawowa infrastruktura, np. dostęp do internetu, przedszkola, szkoły. W związku z przemianami demograficznymi infrastruktura wiejska oraz systemy zaopatrzenia i utylizacji będą wymagały szeroko zakrojonych dostosowań. Przy podejmowaniu tych wyzwań obecnie często niedostatecznie wykorzystuje się kompetencje miejscowych podmiotów gospodarczych – szczególnie małych i średnich przedsiębiorstw.

Odpowiedzialne społecznie i działające na miejscu przedsiębiorstwa rzemieślnicze i rolnicze w istotnym stopniu przyczyniają się do integracji społecznej osób niepełnosprawnych.

3.5 Aby przedsiębiorstwa rzemieślnicze i rolnicze oraz inni regionalni partnerzy gospodarczy mogli – indywidualnie lub wspólnie – odnieść sukces ekonomiczny, niezbędny jest im na miejscu dostęp do szybkiego internetu. Często jednak szerokopasmowy internet jest niewystarczająco rozpowszechniony, zwłaszcza na najbardziej oddalonych obszarach wiejskich.

3.6 W dyskusji społecznej coraz większe miejsce zajmuje zagadnienie wymiaru regionalnego. Podejście regionalne to cecha społeczeństwa odpowiedzialnego i opartego na poszanowaniu wartości, a także warunek konieczny zrównoważonej gospodarki i koegzystencji. Często jednak w regionie brakuje odpowiednich bodźców lub też zbyt słabe są zachęty do wykorzystywania regionalnego potencjału tworzenia wartości dodanej. W wielu przypadkach nie istnieje wymiana między przedsiębiorstwami danego regionu bądź jest ona niedostatecznie rozwinięta.

3.7 Rzemiosło i rolnictwo stoją wspólnie w obliczu rosnących wyzwań związanych z poprawą ochrony zasobów i łagodzenia zmiany klimatu. Efektywne gospodarowanie zasobami i efektywność klimatyczna to pojęcia kluczowe dla kształtowania zorientowanych na przyszłość strategii przedsiębiorstw, zarówno w rzemiośle, jak i w rolnictwie. Dzięki współpracy tych dwóch sektorów obszary wiejskie będą mogły stać się źródłem rozwiązań umożliwiających skuteczne podjęcie wyzwań dotyczących całego społeczeństwa.

4. Cele

4.1 EKES uważa za konieczne, by instytucje europejskie oraz rządy i administracje krajowe lepiej dostrzegali potencjał rzemiosła i rolnictwa, uwzględniali go w swej polityce i przyczyniali się w ten sposób do zapewnienia przyszłościowych perspektyw dla regionów wiejskich.

4.2 EKES zdecydowanie popiera wykorzystywanie dodatkowego, wspólnego potencjału rzemiosła i rolnictwa w zakresie tworzenia wartości dodanej.

— Trzeba inicjować bądź wzmacniać regionalne łańcuchy wartości w rolnictwie i rzemiośle, a także w innych branżach, takich jak handel, turystyka, ochrona zdrowia czy przemysł związany z leśnictwem. Należy przy tym stosować uczciwe zasady konkurencji i tworzyć struktury służące lepszemu wykorzystaniu regionalnego potencjału gospodarczego przy pomocy miejscowych MŚP.

— Należy wspierać zachowanie, dywersyfikację, tworzenie i dalszy rozwój MŚP na obszarach wiejskich, a także międzybranżową współpracę gospodarczą.

— W celu lepszego wspierania mniejszych przedsiębiorstw na obszarach wiejskich należy rozwinąć łatwo dostępne możliwości pomocy ekonomicznej oraz w zakresie innowacji

i umiejętności. We wszystkich regionach Europy trzeba zapewnić wystarczający dostęp do kształcenia i szkolenia oraz transfer praktycznej wiedzy na temat wiodących technologii, które będą kształtować przyszłość.

- Dzieci szkolne powinny poznawać u miejscowych rzemieślników i rolników tradycyjne i nowoczesne metody produkcji oraz wartość samodzielnej i odpowiedzialnej pracy.
- Produkcja, przetwórstwo i wprowadzanie na rynek regionalnych produktów spożywczych i innych surowców regionalnych powinny być konsekwentnie ukierunkowywane na specyficzne regionalne wymogi i właściwości. Należy także promować systemy zapewnienia jakości oraz budowę marki i marketing.
- Trzeba wspierać metody gospodarowania efektywne pod względem wykorzystania zasobów i pod względem klimatu.
- Należy zapewniać i umacniać funkcjonowanie usług zaopatrzenia, infrastruktury i życia społecznego.
- Aby MŚP na obszarach wiejskich mogły wykorzystywać potencjał tworzenia wartości dodanej, najważniejszym warunkiem jest wspieranie przyłączania do nowoczesnych sieci szerokopasmowych.
- Trzeba nauczyć się dostrzegać w decentralizacji systemów zaopatrzenia w energię oraz w działaniach na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej ogromne możliwości wykorzystania dodatkowych potencjałów tworzenia wartości dodanej.
- W kontekście poważnych przemian demograficznych trzeba utrzymać wykwalifikowanych pracowników na obszarach wiejskich i zachęcać ich, by podejmowali przyszłościową działalność w przedsiębiorstwach rzemieślniczych i rolniczych.
- Absolutnie konieczne jest zachęcanie instytucji, organizacji i przedsiębiorstw działających na obszarach wiejskich – przede wszystkim z branż rzemieślniczych i rolniczych – do zacieśniania dialogu obywatelskiego i współpracy gospodarczej, a także korzystanie z istniejących przykładów sprawdzonych rozwiązań.

4.3 Aby w przyszłości można było skuteczniej, w oparciu o partnerskie podejście, uruchomić ten potencjał z korzyścią dla gospodarki regionalnej, EKES pragnie, by szczególną uwagę zwrócono na trzy wymienione poniżej cele wsparcia.

4.3.1 Wymiar regionalny i tworzenie wartości dodanej

Istotny potencjał rolnictwa i rzemiosła leży w ich tradycyjnej więzi z obszarem lokalnym lub regionem. W zglobalizowanym świecie wymiar lokalny i regionalny nabiera szczególnego znaczenia. Kluczem do rozwiązania aktualnych problemów jest często działanie na szczeblu miejscowym. Dlatego coraz

większą rolę odgrywa rozwijanie regionalnych łańcuchów wartości. Zwłaszcza w branżach związanych z żywnością istnieją w wielu regionach tradycyjne ścisłe powiązania i współpraca między rolnictwem a rzemiosłem, co jest źródłem istotnej wartości dodanej dla konsumentów. Znanych jest wiele pozytywnych przykładów, które należałoby dalej rozwijać i rozpowszechniać w innych regionach. Powinno to stanowić wzór również dla innych dziedzin produkcji i usług, takich jak obróbka drewna czy turystyka wiejska. Jednocześnie współpraca ta może przyczynić się do zapewnienia lokalnych struktur zaopatrzenia i do ograniczenia transportu, a tym samym do skuteczniejszego łagodzenia zmiany klimatu.

Myślenie w kategoriach łańcuchów wartości opartych na zwiększonej współpracy istotnych podmiotów działających na obszarach wiejskich przyczynia się także do kształtowania produkcji i sprzedaży produktów spożywczych pod kątem specyficznych wymogów i właściwości regionalnych oraz do budowania unikatowej tożsamości lokalnej. Tworzenie regionalnych wspólnych marek w celu wspólnego wprowadzania na rynek zaspokaja rosnące potrzeby konsumentów dotyczące jakości i pochodzenia produktów. Podobnie jak to ma miejsce w przypadku żywności, także w odniesieniu do produktów rzemiosła należy wprowadzić oznaczenia jakości i pochodzenia.

4.3.2 Energia i surowce

Wprowadzanie na obszarach wiejskich zdecentralizowanych systemów zaopatrzenia w energię oraz środków na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej będzie w przyszłości miało w Europie coraz większe znaczenie. Jest to jednocześnie idealna dziedzina do współpracy między rzemiosłem a rolnictwem. Energia ze źródeł odnawialnych oraz odnawialne surowce tylko wtedy mogą w pełni przyczynić się do ekologicznego bilansu energetycznego, gdy będą przetwarzane w tym regionie, w którym zostały wyprodukowane. Do tego potrzebni są eksperci lokalni.

Kolejna dziedzina współpracy regionalnej o przyszłościowych perspektywach to uprawa, przetwórstwo i dystrybucja odnawialnych surowców i materiałów.

4.3.3 Zapewnienie wykwalifikowanych pracowników

W związku z przemianami demograficznymi oraz z odczuwalną na najbardziej oddalonych obszarach wiejskich migracją do ośrodków miejskich przedsiębiorstwem rolniczym i rzemieślniczym coraz trudniej jest zdobyć wysoko wykwalifikowanych pracowników⁽¹⁾. W innej opinii EKES-u wykazano, że szczególną uwagę należy zwrócić na zatrudnienie kobiet⁽²⁾. Aby w dłuższej perspektywie zapewnić stabilność gospodarczą danego obszaru, trzeba wzmocnić związane z jakością życia „miękkie” czynniki sprzyjające działalności, tzn. zwiększyć możliwości w zakresie mieszkalnictwa, edukacji, kultury i rekreacji, a przede wszystkim poprawić warunki dla młodych rodzin. Starania podmiotów gospodarczych, które odpowiednio wcześniej uwrażliwiają uczniów i młodych ludzi na przyszłościowe zawody rzemieślnicze i rolnicze, trzeba wesprzeć działaniami politycznymi realizowanymi za pośrednictwem urzędów pracy i szkół publicznych. Osoby wykształcone

⁽¹⁾ CESE 1704/2007, Dz.U. C 120 z 16.5.2008, s. 47.

⁽²⁾ CESE 1175/2011, Dz.U. C 318 z 29.10.2011, s. 43.

w tych zawodach mają wysokie bądź szczególnie wysokie szanse na zatrudnienie, zwłaszcza w sytuacji, gdy wymagana jest zdolność dostosowania się do nowych wyzwań na rynku pracy⁽³⁾.

5. Działania

5.1 Zdaniem EKES-u realizacja wymienionych powyżej celów wymaga konsekwentnego oparcia się na strategii „Europa 2020” na rzecz inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, adekwatnego uwzględnienia pomocy dla obszarów wiejskich w ramach EFRROW i jego sześciu priorytetów wsparcia oraz w ramach funduszy strukturalnych, a także trwałego kształtowania jakości życia i potencjału gospodarki na obszarach wiejskich za pomocą zintegrowanego podejścia politycznego. Podejście ponadsektorowe i wielofundusze sprzyjałoby rozwijaniu wspólnych łańcuchów wartości, ograniczaniu migracji z obszarów wiejskich, stabilizacji struktur zaopatrzenia na tych obszarach, a tym samym byłoby korzystne dla wszystkich miejscowych gałęzi gospodarki i grup ludności.

5.2 EKES wyodrębnił następujące konkretne sugestie, które uważa za istotne dla kształtowania przyszłej polityki strukturalnej UE na obszarach wiejskich:

- wsparcie inwestycyjne dla dywersyfikacji, zakładania, przekazywania i dalszego rozwijania małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach wiejskich;
- wspieranie i inicjowanie przedsięwzięć i platform współpracy międzybranżowej (np. poprzez organizowanie regularnych dyskusji „okrągłego stołu”);
- wspieranie regionalnych (tradycyjnych) obiegów gospodarczych o krótkich trasach transportu;
- wspieranie regionalnych wspólnych marek w celu wspólnego przetwórstwa i sprzedaży regionalnych produktów i usług;
- wspieranie jakości i systemów zapewniania jakości jako czynników decydujących o powodzeniu sprzedaży produktów;
- wspieranie metod gospodarowania efektywnych pod względem wykorzystania zasobów i pod względem klimatu;
- wspieranie konkretnie ukierunkowanego transferu wiedzy i umiejętności do przedsiębiorstw rzemieślniczych i rolniczych oraz innych partnerów gospodarczych na obszarach wiejskich;
- wspieranie partnerstw innowacyjnych łączących badania z praktycznym zastosowaniem, ze szczególnym uwzględnieniem innowacji ukierunkowanych na praktykę i procesy, przeznaczonych dla MŚP;
- zapewnienie i rozwój infrastruktury biznesowej na obszarach wiejskich (zwłaszcza sieci szerokopasmowych);
- wspomaganie działań podejmowanych przez partnerów gospodarczych i społecznych w celu zapewnienia pracowników odpowiednio do zapotrzebowania w przyszłości;
- działania informacyjne polegające na organizowaniu wizyt w przedsiębiorstwach dla uczniów i mieszkańców;
- rozwijanie obecnego podejścia LEADER w celu znacznego zwiększenia zaangażowania przedsiębiorców oraz zapewnienia lepszego wykorzystania potencjału gospodarczego obszarów wiejskich;
- wspieranie sieci mentorów, do których należą mali i średni przedsiębiorcy, zwłaszcza pod kątem pomagania we współpracy;
- tworzenie i rozwijanie platform służących gromadzeniu i rozpowszechnianiu najlepszych praktyk w zakresie rozwoju regionalnego oraz współpracy między partnerami gospodarczymi i społecznymi na obszarach wiejskich;
- wsparcie dla regionów wiejskich dzięki zapewnieniu elastycznych budżetów regionalnych.

Bruksela, 23 lutego 2012 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON

⁽³⁾ Tamże.